

ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТРАНСПОРТУ

Кафедра обліку і аудиту

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

**до практичних занять
з дисципліни**

«ІСТОРІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ»

Харків – 2016

Методичні вказівки розглянуто і рекомендовано до друку на засіданні кафедри обліку і аудиту 24 лютого 2016 р., протокол № 7.

Методичні вказівки призначені для студентів спеціальності «Облік і аудит», що вивчають курс «Історія бухгалтерського обліку», денної та заочної форм навчання.

Укладачі:

доценти О.В. Чала,
В.М. Орлова

Рецензент

доц. Т.О. Петухова

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять
з дисципліни

«ІСТОРИЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ»

Відповідальний за випуск Чала О.В.

Редактор Буранова Н.В.

Підписано до друку 12.04.16 р.

Формат паперу 60x84 1/16. Папір писальний.

Умовн.-друк.арк. 0,5. Тираж 50. Замовлення №

Видавець та виготовлювач Українська державна академія залізничного транспорту,
61050, Харків-50, майдан Фейєрбаха, 7.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2874 від 12.06.2007 р.

ЗМІСТ

	Вступ.....	4
1	Періодизація розвитку бухгалтерського обліку.....	5
2	Розвиток господарського обліку у давні часи.....	6
3	Подвійна бухгалтерія в Європі (X – XVIII ст.).....	7
4	Бухгалтерський облік як економічна наука (XIX – початок XX ст.).....	8
5	Облік на території України у дослов'янський період, у добу Київської Русі й Польсько-Литовської держави.....	9
6	Національні школи бухгалтерського обліку (XX ст.).....	10
7	Бухгалтерський облік у соціалістичному суспільстві.....	11
8	Розвиток основних понять та категорій обліку господарської діяльності в історичному аспекті.....	12
	Список літератури.....	13

Вступ

Історія бухгалтерського обліку – складова системи економічних наук, яка вивчає розвиток основних бухгалтерських течій та шкіл. З огляду на це, вона є базовою дисципліною навчального плану підготовки спеціалістів зі спеціальності “Облік та аудит”.

Метою викладання дисципліни «Історія бухгалтерського обліку» є набуття студентами теоретичних знань з історії бухгалтерського обліку задля кращого розуміння бухгалтерського обліку як науки.

Завдання вивчення дисципліни полягають у розкритті динаміки процесів та описі їх закономірностей, висвітленні зв'язків і розривів у процесі розвитку бухгалтерського обліку, аналізі зміни загальних концепцій в обліку, дослідженні історії проблем і рішень.

У результаті вивчення дисципліни студент повинен знати: етапи розвитку бухгалтерського обліку; національні школи бухгалтерського обліку, що існували на території України та у світі; розвиток основних понять та категорій обліку в історичному аспекті.

Внаслідок вивчення дисципліни студент повинен вміти: визначати основні підходи до процесу розвитку ідей бухгалтерського обліку в історичному аспекті, здійснювати дослідження вирішених завдань у цій сфері та оцінювати нові ідеї, що пропонуються.

Метою практичної роботи студентів є застосування набутих теоретичних знань: для підготовки і прийняття рішень в управлінській діяльності; обґрунтування структури і напрямків розвитку підприємства; розроблення ефективних засобів господарювання і організації бухгалтерського обліку на підприємстві.

1 ПЕРІОДИЗАЦІЯ РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Мета: набуття навичок аналізу етапів розвитку бухгалтерського обліку, ознайомлення із сучасними підходами до вирішення проблеми періодизації обліку. Опрацювання передумов появи бухгалтерського обліку.

Контрольні питання

- 1 Дайте визначення понять «облік», «бухгалтерський облік».
- 2 Який вигляд має герб бухгалтерів?
- 3 Охарактеризуйте основні підходи до дослідження історії розвитку бухгалтерського обліку.
- 4 Які існують погляди на дату виникнення бухгалтерського обліку?
- 5 Визначте передумови появи бухгалтерського обліку.
- 6 Сутність натуралістичної концепції обліку.

Завдання

1 Скласти таблицю такої структури: країна, часовий період, тип облікових носіїв, внесок у розвиток обліку, зародження основних принципів та елементів системи бухгалтерського обліку.

2 Охарактеризувати погляди сучасних дослідників щодо періодизації розвитку бухгалтерського обліку. За результатами скласти відповідну таблицю.

Теми рефератів

- 1 Етапи розвитку бухгалтерського обліку: їх характеристика.
- 2 Погляди сучасних українських дослідників і вчених щодо часу виникнення бухгалтерського обліку.

Література [1 – 4].

2 РОЗВИТОК ГОСПОДАРСЬКОГО ОБЛІКУ У ДАВНІ ЧАСИ

Мета: дослідження особливостей розвитку господарського обліку у давні часи в Єгипті, Римі, Фінікії, Греції, Індії, Персії, Іудеї, Державі інків, Китаї.

Контрольні питання

- 1 Особливості розвитку обліку у Вавилоні.
- 2 Виникнення та розвиток ідей обліку у Давньому Єгипті.
- 3 Що регламентували закони Хаммурапі 1790 – 1725 рр. до н. е.?
- 4 Визначте обов'язки та статус писарів у період правління фараона Менаса та фараона Рамзеса III.
- 5 Передумови розвитку обліку у Давній Греції.
- 6 Розвиток грошового обігу і товарного виробництва в Давній Греції.
- 7 Зміст системи державного рахівництва давніх греків.
- 8 Мета обліку та зміст реформ Зенона.
- 9 Передумови та особливості розвитку обліку у Давньому Римі.
- 10 Чому в Греції окремо вели журнал надходження та журнал вибуття цінностей?

Завдання

- 1 Дослідити хронологічний характер обліку Давнього Єгипту. Результати оформити у вигляді презентації.
- 2 Особливості ведення обліку та систематичних записів Месопотамії. Результати оформити у вигляді презентації.

Теми рефератів

- 1 Розвиток обліку Месопотамії та Фінікії.
- 2 Особливості обліку в Індії та Іудеї, Фінікії, Греції, Індії, Персії.

Література [2, 5 – 8].

3 ПОДВІЙНА БУХГАЛТЕРІЯ В ЄВРОПІ (X – XVIII СТ.)

Мета: вивчення історії виникнення подвійного запису, розповсюдження ідей подвійного запису у європейських країнах протягом X – XVIII ст. Дослідження динаміки процесів розвитку бухгалтерського обліку в Італії, Іспанії, Франції, Голландії.

Контрольні питання

1 Розкрийте сутність облікових процесів, що відбувались в епоху династії Каролінгів у Франції.

2 Зародження системи обліку в Англії.

3 Передумови виникнення принципів подвійної бухгалтерії в Європі (X – XVIII ст.).

4 Сутність подвійної бухгалтерської процедури.

5 Значення та зміст праці В. Котрульї "Про торгівлю і купця".

6 Внесок Л. Пачолі в розвиток бухгалтерської облікової науки.

7 Розвиток бухгалтерського обліку в Іспанії.

8 Внесок голландських дослідників у розвиток бухгалтерського обліку.

9 Охарактеризуйте розвиток французької школи обліку X – XVIII ст.

Завдання

Скласти таблицю, що містить особливості розвитку бухгалтерського обліку в Європі X – XVIII ст., такої структури: країна, дослідник, внесок у розвиток облікової науки.

Тема реферату

Внесок французьких вчених у розробку складу і структури облікових реєстрів, їх інформаційних зв'язків, технічних прийомів.

Література [1, 3, 4].

4 БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЯК ЕКОНОМІЧНА НАУКА (XIX – ПОЧАТОК XX СТ.)

Мета: дослідження основних напрямків розвитку обліку цього періоду, визначення впливу економістів на бухгалтерський облік кінця XIX – початку XX ст. та формування сучасних національних шкіл обліку.

Контрольні питання

- 1 Напрямки розвитку італійської школи бухгалтерського обліку.
- 2 Представники італійської школи бухгалтерського обліку та їх здобутки.
- 3 Які об'єкти досліджує логісмографія?
- 4 Видатні діячі французької бухгалтерської школи та їх внесок у формування сучасного бухгалтерського обліку.
- 5 Становлення німецької школи бухгалтерського обліку.
- 6 У чому полягав внесок Курсель-Сенеля та Леона Сея у розвиток бухгалтерського обліку?
- 7 Розкрийте сутність постулату Шера.

Завдання

Надати характеристику юридичної та економічної концепції італійської бухгалтерської школи. Результат подати у вигляді таблиці.

Теми рефератів

- 1 Представники ломбардської школи бухгалтерського обліку (Ф. Вілла) та їх здобутки.
- 2 Представники тосканської бухгалтерської школи.
- 3 Представники венеціанської бухгалтерської школи.
- 4 Започаткування теорій балансоведення та калькулювання.

Література [4, 5, 9 – 12].

5 ОБЛІК НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ У ДОСЛОВ'ЯНСЬКИЙ ПЕРІОД, У ДОБУ КИЇВСЬКОЇ РУСІ Й ПОЛЬСЬКО-ЛИТОВСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Мета: дослідження основних принципів побудови вітчизняної школи бухгалтерського обліку, визначення впливу здобутків європейських вчених на формування української облікової системи (XIX – початок XX ст.), дослідження розвитку економічних категорій у цей період.

Контрольні питання

- 1 Розвиток облікових процесів на території Чорноморського узбережжя сучасної України.
- 2 Охарактеризуйте економічні та соціальні процеси, що відбувались за часів Київської Русі.
- 3 Роль християнства у розвитку системи обліку в Україні.
- 4 Охарактеризуйте основні риси державного управління та формування грошової системи в добу Київської Русі.
- 5 Економічні відносини на території України в період монголо-татарського іга.
- 6 Облік за часів існування Польсько-Литовської держави.
- 7 Сутність податкової політики короля Казимира у 1460 р.

Теми рефератів

- 1 Вплив італійських вчених на формування обліку в Україні.
- 2 Роль французьких вчених і спеціалістів та їхній вплив на поширення обліку в Україні.

Література [1, 3, 8].

6 НАЦІОНАЛЬНІ ШКОЛИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ (XX СТ.)

Мета: дослідження загальних концепцій в обліку Німеччини, Франції у XX ст. та основних підходів до бухгалтерського обліку в США.

Контрольні питання

1 Основні течії німецької школи XX ст. щодо трактування балансу.

2 Трактування основних економічних понять прихильниками статичного балансу.

3 Представники динамічного балансу.

4 Синтетичний підхід до визначення балансу. Його прихильники.

5 Юридичний напрямок розвитку бухгалтерського обліку Франції на початку XX ст.

6 Економічний напрямок розвитку бухгалтерського обліку Франції 30 – 50-х рр. XX ст.

7 Значення книги Чарльза Шпруга «Філософія рахунків».

Завдання

Визначити основні підходи англо-американських шкіл до вирішення проблем бухгалтерського обліку. За результатами дослідження заповнити таблицю за зразком таблиці 1.

Таблиця 1

Проблеми	Персоналісти	Інституалісти

Тема реферату

Трактування прибутку, що сформувалося у США у XX ст.

Література [4-12].

7 БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК У СОЦІАЛІСТИЧНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Мета: дослідження еволюції підходів до організації бухгалтерського обліку в соціалістичному суспільстві, розвиток основних економічних понять та вимірників, формування факторів побудови єдиного обліку.

Контрольні питання

1 Сутність новаторської концепції щодо формування бухгалтерського обліку в післяреволюційний період.

2 Консервативно-традиційна форма ведення бухгалтерського обліку в післяреволюційний період.

3 Охарактеризуйте напрямки до визначення вимірників у новому соціалістичному суспільстві.

4 Сутність нової економічної політики та її вплив на формування системи бухгалтерського обліку.

5 Передумови та зміст видання "Положения о счетоводстве и отчетности" 6 квітня 1922 року.

6 Сутність та наслідки декрету "О государственных промышленных предприятиях, действующих на коммерческих основах (тресты)".

7 Розвиток бухгалтерського обліку у 30 – 50-ті рр. ХХ ст.

Завдання

1 Проведіть дослідження літературних видань з теорії та практики бухгалтерського обліку в період НЕПу. За результатами заповніть таблицю.

2 Законодавчі акти соціалістичної держави, що вплинули на формування системи обліку.

Література [1, 2, 4, 8, 12].

8 РОЗВИТОК ОСНОВНИХ ПОНЯТЬ ТА КАТЕГОРІЙ ОБЛІКУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ІСТОРИЧНОМУ АСПЕКТІ

Мета: еволюція окремих категорій бухгалтерського обліку, дослідження еволюції структури бухгалтерського балансу та форм обліку господарської діяльності.

Контрольні питання

- 1 Еволюція поняття «рахунок» та формування класифікації бухгалтерських рахунків.
- 2 Генезис бухгалтерського балансу.
- 3 Основні течії розвитку балансоведення.
- 4 Дайте визначення поняття «форма обліку господарської діяльності».
- 5 Сутність автоматизованої форми бухгалтерського обліку.
- 6 Основні форми ведення обліку господарської діяльності.
- 7 Визначте основні процеси таблично-автоматизованої форми бухгалтерського обліку. Переваги та недоліки.
- 8 Основні можливості діалогово-автоматизованої форми бухгалтерського обліку.

Завдання

- 1 Проведіть дослідження сучасних автоматизованих систем бухгалтерського обліку, що використовуються в Україні. Результати оформити у вигляді презентацій.

Література [1, 2, 5, 9].

Список літератури

1 Алексеев, Д.Ю. Очерки истории бухгалтерского учета. – СПб.: «Издательско-полиграфический комплекс «Шатон», 2006. — 96 с.

2 Соколов Я.В. Бухгалтерский учет: от истоков до наших дней: Учеб. пособие для вузов. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1996. – 638 с.

3 Бутинець Ф.Ф. Історія бухгалтерського обліку. – Житомир: Рута, 2004. – 739 с. – 164 с.

4 Бобрышев Д.Н., Семенов С.П. История управленческой мысли. – М.: АНХ при Совете Министров СССР, 1987.

5 Купер М.И. Бухгалтерский учет: основы теории: Учеб. пособие. – М.: «Экспертное бюро-М», 1997. – 496 с.

6 Кушельний М.В., Лінник В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник. – К.: КНЕУ, 2001. – 334 с.

7 Малькова, Т.Н. Древняя бухгалтерия: какой она была? - М.: Финансы и статистика, 1995. – 304 с.

8 Медведев М.Ю., Назаров Д.В. История русской бухгалтерии. – М.: Изд-во «Бухгалтерский учет», 2007. – 436 с.

9 Нидлз Б., Андерсон Х., Колдуэлл Д. Принципы бухгалтерского учета. – М.: Финансы и статистика, 1994. – 496 с.

10 Панков Д.А. Бухгалтерский учет и анализ в зарубежных странах: Учеб. пособие. – Минск: ИП «Экоперспектива», 1998. – 238 с.

11 Пачоли Л. Трактат о счетах и записях. – М.: Финансы и статистика, 1983. – 286 с.

12 Рязанова Н.С. Фінансове рахівництво: Навч. посібник. – К.: Знання-Прес, 2002. – 246 с.

